

Iskrateret på Tunsbergdalsbreen.

Av Alf Adriansen.

En dag i juli 1926 oppdaget beboerne på de seks ensomme fjellgårdene i Leirdalen i en sidedal til Jostedalen, at Leirdøla, som kommer fra Tunsbergdalsbreen, steg hurtig, og snart gikk den over de gamle merker. Folkene begynte å bli engstelige. De samlet seg nede på jordene ved elven hvor denne begynte å ta med seg svære steiner, som hadde ligget på samme plassen i mange, mange år og tok dem med seg ned gjennom juvet med bulder og brak. Elven steg stadig, og snart tok den også den øverste broen som førte til setrene.

Mens et par mann dro opp i lien for å se hva som var på ferde i den 1 mil lange flate Tunsbergdalen, begynte jorden langs med elven å revne. Store stykker raste ut og fór nedover juvet. Det var tydeleg at en katastrofe var i emning. De som kom ned igjen fra høgda, kunne fortelle at den 1 mil lange dalen var blitt til et hav.

De som hadde løpt ned til Jostedalen for å se etter broen, ble møtt av et forferdelig syn: Leirdøla bro var borte. Over jordene lå det et flere meter høyt lag av stein og grus, enkelte steder var det bare tretoppene som stakk opp av det som før var skog. Men det verste av alt var at den 3 mil lange Jostedalen med sine 1400 mennesker, var avskåret fra omverdenen. Jostedøla var også sperret, og vannet steg ovenom rasstedet.

Den videre utvikling er historie, og jeg skal her ikke komme nærmere inn på den.

Den undersøkelseskomité som skulle finne årsaken til katastrofen, dro opp til den nedre delen av breen hvor den fant det som nå er kjent som iskrateret på Tunsbergdalsbreen. På bunnen lå det veldige isblokker i denne ca. 1,5 km lange dalen som viste at den hadde vært full av vann som hadde sprenget seg vei under Tunsbergdalsbreen, fylt den milelange dalen, før så å kaste seg ned i Jostedalen, med det før nevnte resultat.

Sammen med min nå avdøde venn klatteren, idrettsmannen og fotografen Arne Moe Nielsen, dro jeg i 1936 inn til Løen og opp til Bødalssetrene for å starte på en oppdagelsesreise over Jostedalsbreen og ned til Tunsbergdalsbreen, som inntil da, såvidt vites, aldri før hadde vært gått på langs. Vi valgte påsken til turen, og etter en voldsom snestorm på storbreen, hvor igloen ble halvt nedfnedd, fortsatte vi den neste dag i strålende solskinn over toppen av Jostedalsbreen ned til Tunsbergdalsbreen.

Nå begynte en skitur jeg sent vil glemme. Veldige sprekker, ofte 3 å 4 meter brede, tvers over breen, gjorde at vi måtte søke land gang på gang. Oppe på tindene rundt oss hang store skavler etter snestormen natten før. Så

godt vi kunne, holdt vi oss langt ut på breen, men ble allikevel to ganger kastet over ende av brevinden som gikk foran de veldige skredene som under øredøvende torden fuste utfor breflaten.

Mot kvelden begynte solen å forsvinne rundt på toppene over oss. Kartet viste at vi ennå skulle ha 5 km igjen av selve breen, og deretter den milelange Tunsbergdalen til gårdene i Leirdalen. Sprekkene begynte nå å ta av, men mørket tok til. Månen kom opp på en stjernehimmel så utrolig vakker at vi gang på gang ble stående urørlige, vi tørde nesten ikke snakke i denne store hvite stillheten.

Vi var nå klar over at alt håp om å nå fram til folk innen natten kom, var uteluffet, og vi begynte å lage en ny iglo. Vi ble trette og trette og til slutt ga vi opp å fullføre igloen. Det ble med veggene, som gav bra ly for den bitende brevinden. Idet vi skulle krype i reinskinnsposene våre, kom månen frem bak en fjelltopp og lyste opp den store flaten med igloen, men også noe annet: Vi så en dal i måneskinnet som ikke sto på kartet!

Vi forstod ingen ting. Enten måtte kartet være galt, eller vi måtte ha misoppfattet det. Denne dalen så heller ikke ut til å ha noe utløp! Vi var dødsens trette, men vi måtte undersøke dette, og vi spente skiene på. Da vi kom bort til kanten, møtte det oss et fantastisk syn: Foran oss lå i måneskinnet smeklede kirker og andre hus i alle slags formasjoner. Da vi var kommet oss av overraskelsen og kunne snakke fornuftig, ble vi klar over at det vi så var veldige isblokker. Men hvordan hadde de kunnet spre seg utover dalen på en slik måte?

Det vi sto foran der i måneskinnet var iskrateret på Tunsbergdalsbreen!

Vi gikk tilbake til igloen uten tak, krøp i reinskinnsposene våre og sovnet under et tak av stjerner og omgitt av månebelyste smeklede tinder. Den følgende morgen tok vi fatt på resten av breen, og utpå formiddagen tok vi den fiste utforkjøringen ned på den milelange flaten til Leirdalsgårdene.

Her kunne folk fortelle oss at de isblokkene vi hadde sett rundt om i dalen, var blitt revet løs om våren da dalen ble fylt med vann av de smeltede snemasser fra breene og fjellene rundt dalen. Et par karer som engang hadde vært der oppe for å se hvor snevannet var blitt av, fant dalen full av vann med disse isblokkene flytende omkring, da utløpet under Tunsbergdalsbreen var stoppet. Det ble en uke senere flom, men ingenting som kunne hamle opp mot flommen i 1926.

Det som imidlertid gledet oss mest, var at de eldste på gårdene der, bl.a. en 80-åring, fortalte oss at aldri hadde det hendt at noen hadde gått breen langsetter før, såvidt de visste, og iallfall hadde ingen kommet over fra Bødal i Nordfjord. Dette var vårt første bekjentskap med dette iskrateret, men det ble ikke det fiste.

Vi hadde allerede bestemt oss for å besøke iskrateret i 1940, men frigen fullkastet våre planer og det ble først etter min hjemkomst i 1945 at planene om å besøke iskrateret på ny tok fart, men denne gang skulle vi gå ned på bunnen. Sommeren 1946 fikk jeg besøk av en engelsk dame fra India som ville se en isbre. Jeg kontaktet bresøreren Edvard Leirdal, og en solglitrende sommerdag dro vi med fløyhest opp til Tverdalsfjeteren hvor vi ble godt mottatt med rømmegrøt og annen fjeterkost.

Morgenen etter tok vi så fatt på Tunsbergdalsbreen. Den var sprekkete og

vanffelig mange steder, men damen tok det hele som hun ikke hadde gjort annet i hele sitt liv enn å klatre over breer.

Vi kom frem til krateret ved middagstider. Foran oss lå et storflagent panorama. De grønne iskolossene glitret i solen og rundt krateret styrtet små fosser ned fra breene ovenfor.

Vi ble enige om å forsøke å komme ned på bunnen. Langt om lenge fant vi en hylle på vestsiden av krateret og her firte vi oss ned for brefallet og sto til slutt helt nede. Vi vandret mellom de tårnhøye kolossene til vi kom ut på selve bunnen av krateret.

Ut på kvelden nådde vi hjem til Tverdalsfeteren hvor det ventet oss feterkøst og hvile. To dager senere dro vi tilbake til Leirdalen.

DNÅ-årboki 1961.